

AGRIPPA – ET TIDSSKRIFT I PSYKIATRIENS GRÆNSELAND

Libby Arcel Tata

Anmeldelsen analyserer Agrippas fire årgange ved hjælp af en kvalitativ indholdsanalyse, der vurderer den emnemæssige fordeling i forhold til de eksplisit angivne redaktionelle mål.

Redaktionsgruppen. "Agrippa – Psykiatriske tekster" startede i 1978 på initiativ af en privat redaktionsgruppe bestående af tre yngre danske psykiatere med forskellig tilknytning til det psykiatriske system. Gruppen har i 1982 suppleret sig med en norsk og en svensk redaktør.

Initiativet og dermed den indsats, som det kræver fire gange årligt at redigere et tidsskrift, er i sig selv bemærkelsesværdigt. Det er formentlig ikke ofte, at der i Danmark startes et videnskabeligt tidsskrift af personer, der ikke har fælles institutionel tilknytning. Et tidsskrift der vel at mærke overlever og ekspanderer, som Agrippa gør.

Navnet. Tidsskriftet blev navngivet efter den humanistiske mediciner, jurist og teolog Heinrich Cornelius Agrippa af Nettesheim, der levede fra 1486. til 1535.

Navnet finder jeg velklingende, men de færreste ved, hvem Agrippa var (et almindeligt opslagsleksikon nævner ham ikke), – og hvorfor hans indsats over for afvigere siden blev betegnet som "den første psykiatriske revolution". Det ville være oplysende og interessant at få mere at vide om denne videnskabsmand og om, hvori hans "første psykiatriske revolution" bestod. Så meget desto mere som redaktionsgruppen søger at efterligne Agrippas levende engagement i sin tid og hans modsætningsfyldte debatniveau.

Agrippas psykiatri. Før jeg går i gang med en detaljeret indholdsanalyse, vil jeg i store træk karakterisere bladet.

Agrippas redaktionelle linie repræsenterer det, som Rosemary Eliasson definerer som "den nye psykiatri", d.v.s. den psykiatri der er kritisk over for den naturvidenskabelige dominans i psykiatrien – kritisk over for forskning, der kun består af hårde data, og over for forklaringsmodeller på psykisk sygdom, der kun medtager biologiske forklaringer.

I stedet lægges der vægt på den humanistiske forskningstradition, på psyko-

dynamiske teorier, på hermeneutik og på biologiske, sociale og interpersonelle faktorer sidestilling i de ætiologiske modeller.

Indholdet består almindeligvis af lange teoretiske artikler henter fra ”psykiatriens grænseland”, hvorvold forstås områder som filosofi, psykologi, lingvistik, sociologi, politik, jura og økonomi.

Med denne linie er Agrippa enestående på det skandinaviske psykiatriske tidsskriftsmarked, der ellers består af ”hard science”-blade som *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *Nordisk Psykiatrisk Tidsskrift* og *Ugeskrift for Læger*, hvori mange af de danske psykiatriske artikler publiceres.

Det udfylder et tomrum og låner plads til en videnskabelig debat om psykiatrien, som før dens tilblivelse foregik i alle andre fagtidsskrifter end de psykiatriske. Agrippa er det psykiatriske tidsskrift, hvor dybtgående redegørelser for grundlæggende begreber og problemstillinger – indledende metodiske og teoretiske overvejelser, refleksioner og eftertanker – kan finde plads.

Bladets styrke i denne henseende er samtidig dets ”svaghed” i forhold til det hårde meriteringsræs i lægeverdenen – at publicere i Agrippa regnes i biologisk orienterede kredse sikkert ikke så fint som i de andre lægelige tidsskrifter.

Men bladet mangler heldigvis ikke lægelige forfattere – og heller ikke læsere. Begge dele findes blandt de progressive, teoretisk skolede forskere/klinikere fra psykiatri, psykologi og andre sociale videnskaber.

Set fra psykologiens side bygger Agrippa bro over psykiatri/psykologi, både i kraft af stofudvalget og i kraft af forfatterne: psykologer er den største gruppe forfattere, næst efter lægerne.

I det følgende vil jeg opsummere redaktionen eksplicitte emneprioriteringer/mål, som disse udtrykkes i de redaktionelle forord, idet jeg i næste afsnit vil vurdere emnefordelingen i relation til disse prioriteringer.

Følgende emner skal have en høj prioritet, som nævnt i nr. 2/1. årgang:

- kritiske fremstillinger af psykoterapeutiske emner,
- socialpsykiatriske emner og problemstillinger,
- kritiske fremstillinger af det psykiatriske behandlingsapparat,
- diskussioner af den biologiske psykiatris praksis.

Angående teorier er målet: ”at diskutere psykiatriens mål og midler ud fra forskellige teoretiske synsvinkler”. Der er intet ønske om at gøre Agrippa sektersk, hvorfor man tilstræber, at numrene bliver så brogede som muligt. Heltlere blive beskyldt for eklektisisme end for sektersk (nr. 3/3. årgang).

Denne prioritering blev bekræftet sidenhen i nr. 4/1. årgang og har ikke ændret sig siden da.

Hvad angår arten af stof, lægger man vægt på lange teoretiske artikler, gerne videnskabsteoretiske behandlinger af psykiatriske problemer.

Da især lægelige læsere rettede kritik mod artiklernes høje abstraktionsniveau og henviste til, at psykiatrien kræver handling her og nu fremfor ”gold teoretiseringen” (nr. 3/1. årgang), svarede redaktionen med at fremhæve de teoretiske artiklers værdi. Både fordi de problemfelter, der behandles, er forsømte områder i andre tidsskrifter – fordi ”de producerer radikalt anderledes tanker og synspunkter på de fremstillede områder”, og fordi: ”kun kritiske teoretiske artikler kan give anledning til jordnære omvæltninger”.

Hvad man derimod ikke så gerne publicerer, er provokerende debatindlæg, da de kan ende i skyttegravsrig – selvforherligende dogmatik og ukritisk legitimering af egen praksis.

Jeg vil så ud fra en manuel indholdsanalyse af de fire årgange 1978-82 i store træk vurdere, om disse mål er blevet opfyldt eller ej og på hvilken måde. Ydermere vil jeg i et senere afsnit kommentere redaktionens holdning til artiklernes niveau.

Indholdsanalyse. Den anvendte metode er kvalitativ, d.v.s. at min fremgangsmåde ikke har været at kategorisere efter titel, men at tage stilling til hver enkelt artikels indhold. Det giver naturligvis nogen usikkerhed med hensyn til placeringen af enkelte artikler, som ikke klart kan siges at høre under den ene eller den anden kategori. Ved en simpel bibliometrisk metode kan man sikkert opnå en større præcision i optællingen af "subject headings", til gengæld fortæller det ikke ret meget om indhold, niveau eller teoretisk orientering.

Først nogle tal: de fire årgange indeholder i alt 58 artikler, 35 boganmeldelser, 5 referater af et årligt tilbagevendende seminar på Sct. Hans og 17 debatindlæg. Vi ser på artiklerne først: de kan inddeles i tre store grupper, her anført efter omfang:

- 1. "blandet landhandel": 24 artikler
- 2. Psykoanalytisk teori og praksis: 20 artikler
- 3. Socialpsykiatriske emner: 14 artikler

I "blandet landhandel" indgår der artikler om terapi uden klar teoretisk orientering, videnskabsteoretiske artikler, der kritiserer den biologiske psykiatri, begrebsanalyser, artikler om bestemte psykopatologiske tilstande samt et par artikler om lægelig etik. Den teoretiske orientering er broget – der er to artikler på et interaktionistisk-kommunikationsteoretisk grundlag, én på et eksistentialistisk/fænomenologisk grundlag (i to dele), to på et materialistisk/dialektisk grundlag (uden at dette dog angives eksplicit i artiklerne).

Under *psykoanalytisk teori og praksis* indgår begrebsanalyser, fremstillinger af psykopatologiske tilstande, analyser af både gruppe- og individuel terapi. Alle artikler holder sig inden for en psykoanalytisk ramme.

Under *socialpsykiatriske emner* har jeg kategoriseret artikler, der spænder vidt, hvad emne og niveau angår, men som alle fremhæver det sociale/samfundsmæssige aspekt som værende centralt i dannelsen af psykopatologi.

Eksempler på emner er: "Psykiatri og industrisamfund", "Invalidepension/samfund", "Alkoholrus", "Selvmordsforsøg hos kvinder", "Life event forskning" o.s.v.

Målopfyldelse. Målet med hensyn til *kritiske terapifremstillinger* er opfyldt, hvad angår omfang, da i hvert fald 12 artikler ud af den samlede mængde handler direkte om terapi.

Med undtagelse af et par artikler om gruppeterapi og én om psykoanalyse af børn drejer resten sig om individuel terapi.

Terapiformer som familierapi, parterapi, korttidsterapi samt kritiske bearbejdningsformer af de nyere terapier som transaktionsanalyse, gestaltterapi, stra-

tegisk terapi mangler helt. Disse nye terapier flourer ellers vildt i efteruddannelseskurser for psykiatere og psykologer og andre klinisk arbejdende.

Hvad angår det "kritiske" er det så som så: terapifremstillingerne forbliver inden for deres egen teoretiske referenceramme. Således begrænser de "kritiske" artikler sig til de selvreflekterende. Der er ingen artikler, hvori to teoretiske opfattelser stilles over for hinanden for at belyse samme emne. Det er ellers noget, psykologistuderende på de sidste studietrin har dyrket meget i de sidste år, så der kan hentes nogler artikler der. Terapiartiklernes faglige niveau er ellers udmærket.

Ser vi på målet *socialpsykiatriske emner og problemstillinger*, kan et omfang på 14 artikler betegnes som tilfredsstillende. Men billedet er flimrende, da det er svært at finde ud af, hvilke af artiklerne der hører til hvilket område af socialpsykiatrien som underdisciplin. Det vil måske være en god ide at eksplicitere socialpsykiatriens mål og midler i en selvstændig artikel og dermed give læseren den mulighed at placere efterfølgende artikler i forhold til den. Jeg vil her fremhæve Anders Kelstrups artikel (3/79) om psykiatri og industri-samfund, hvor han analyserer psykiatriens ideologiske funktion i forhold til en række problemer, som psykiatrien tager sig af. Kuriøst nok betegner redaktionen Kelstrups artikel som et debatindlæg. Dertil henfører man måske alle indlæg, der ikke er på et yderst højt videnskabsteoretisk niveau?

Målet *kritiske fremstillinger af det psykiatriske behandlingsapparat* er meget beskedent opfyldt. Ved dette emne forstår jeg institutionskritik og i hvert fald en større konkretiseringsgrad end den, der kræves til en kritik af den biologiske psykiatri på et videnskabsteoretisk niveau.

Der er naturligvis i de fleste socialpsykiatriske artikler en implicit eller eksplicit kritik af behandlingsinstitutionerne i forbindelse med den konkrete problemstilling. Men efter min vurdering er der kun to artikler, der på en direkte måde har institutionskritik som emne: nemlig Svarre Varvins to artikler, én hvor han fokuserer på magtrelationerne i psykiatrien: "Makt, viden terapi" I og II, og én hvor han diskuterer distriktspsykiatrien på baggrund af en konkret forsøgsvirksomhed. (1/78, 1/79)

Under alle omstændigheder er emnekredsen "psykiatriens socialkontrol-funktion" underbelyst, når nu målet er at prioritere dette område højt.

Området *diskussion af den biologiske praksis* er belyst gennem en række videnskabsteoretiske artikler, der er på et højt fagligt og teoretisk niveau. Jeg vil især fremhæve Rosenbergs artikel, der påpeger den biologiske psykiatris begrænsninger, samtidig med at den argumenterer for den biologiske erkendelses nødvendighed i studiet af mennesket som socialt væsen. (3/81, 4/81)

Der er kun en enkelt pragmatisk artikel om diagnosebegreber, som ikke sætter alvorligt spørgsmålstegn ved den psykiatriske diagnostik. Herunder hører Uffe Juel-Jensens meget pædagogisk skrevne artikel om "Grunde til sindsyg adfærd". (4/80)

Artiklerne i dette område er svært tilgængelige og henvender sig kun til teoretisk skolede. Forbindelsen fra teorierne i artiklerne og til dagligdagen på en psykiatrisk afdeling er svært at finde, artiklerne diskuterer ikke den biologiske *praksis*, men det videnskabsteoretiske grundlag, hvorpå den hviler. Herom senere.

Teorierne. Den eneste konsistente og gennemgåede teoretiske orientering i Agrippa er den psykoanalytiske (en trediedel af alle artikler). Målet om at inddrage forskellige teoretiske synsvinkler kan ikke sige at være opfyldt, når én teoretisk retning dominerer stofudvalget, og når præsentation af de andre teorier bliver en eengangforeteelse.

Virksomhedsteorien, kritisk psykologisk teori (som ellers bliver præsenteret i et par anmeldelser), indlærings-teoretiske opfattelser og social/fænomenologiske opfattelser er eksempler på teorier, som mangler i stofudvalget.

Manglen på andre personlighedspsykologiske teorier, sammenholdt med fremhævelsen af den psykoanalytiske terapimetode, får det til at fremstå, som om psykoanalytisk teori/terapi er *alternativet* til den biologiske psykiatri.

Nu er psykoanalytisk tænkning blandt danske psykiatere en mangelvare, som redaktionen også påpeger (nr. 2/3. årgang). Det er også udmærket, at de ved hjælp af psykoanalytiske artikler ansføres til at stifte bekendtskab med dette velintegreerede teoretiske system.

Men det er ikke selvindlysende, hvorfor det er vigtigt, ”at forståelsen af psykoterapiens processer også her til lands får psykoanalytiske begreber at tænke med” (nr. 2/3. årgang).

Et tidsskrifts teoretiske orientering har indflydelse ikke alene ved, at den udelukker andre teoretiske opfattelser af samme emne, men også ved at den influerer det emnevalg, man publicerer, og de spørgsmål, som synes vigtige at stille.

Når vægten i terapiartiklerne f.eks. er på individuel terapi, så hænger det sammen med psykoanalysens fokusering på individuel terapi.

Der er kolliderende forskningsinteresser mellem de emner, socialpsykiatri undersøger, og de emner, psykoanalysen interesserer sig for.

Jo flere psykoanalytiske artikler der publiceres, desto færre socialpsykiatriske problemstillinger kan finde plads i det modtagende eller opsøgende redaktionelle arbejde.

Psykiaterens identitet som psykoterapeut styrkes, og problematiseringen af hans funktion i hverdagens realitet underprioriteres. Psykoterapien er jo den mindste del af psykiaterens daglige dont. Analyser af, hvad han/hun laver resten af sin arbejdsdag, er også vigtige at foretage.

Jeg vil til sidst pege på det område, som jeg synes er mest forsømt i Agrippa: nemlig konkrete *praksisanalyser*.

Alternativet til de teoretiserende artikler, som bliver kritiseret, behøver ikke kun være ”provokerende” debatindlæg (og dermed uvidenskabeligt stof), som redaktionen tror, men praksisanalyser, der på én gang tager udgangspunkt i læsernes daglige erfaringer med deres funktion, og som samtidig løfter og analyserer denne praksis ved hjælp af teoretiske begreber.

Ved at lægge så megen vægt på teoretiske artikler i et så praktisk fag demonstrerer redaktionen en ubegrundet optimisme på teorien og viden som forandringsstrategi: a propos citatet i indledningen om de teoretiske artiklers indflydelse på jordnære omvæltninger!

Der er to artikler, som kommer nærmest praksisanalyser, og som tilsyneladende i lægelig forskning bliver rubriceret under etiketten ”etik”. (3/81)

Den ene, af Anne Lindhart, handler om de løgne, som lægen fortæller patienten om dennes tilstand, og den anden, af Niels Gulmann, om hvordan gamle behandles, og hvordan de burde behandles i en psykiatrisk afdeling. (3/82)

I begge artikler går der en lige linie mellem hverdagens realitet på en afdeling og de refleksioner, som forfatterne gør sig, om de etiske handlingskrav, man måtte stille i sådanne situationer i hverdagens realitet. Men disse problemer, som de påpeger, og de etiske krav, som de stiller derudfra, er jo ikke fritsvævende, de bunder alle i bestemte opfattelser af den syge og hans behandling og i de meget håndgribelige magtrelationer, som findes på en psykiatrisk afdeling.

Bog anmeldelser. Der er i alt 35 bog anmeldelser, der spænder vidt, hvad emner angår. De fleste anmeldelser er små og fokuserer på den anmeldte bog. Men en stor del (ca. 15) er udvidede, idet anmelderen benytter lejligheden til at give oversigt over et område eller relatere bogen til vigtige diskussioner.

På den måde bliver stofudvalget udvidet, og i bog anmeldelserne finder vi stof, som jeg ville også blev repræsenteret på artikelsiden. Det drejer sig om emner som institutionskritik, kvinder og galskab, depressionsforskning, kritisk psykologi, hverdagsteorier, marxisme/personlighedsteori.

Debatindlæggene er udelukkende kommentarer til tidligere bragte artikler og forfatterens svar til dem.

Forfatterne er af uddannelse: 54 læger, 20 psykologer, 12 litteraturfolk, 7 filosoffer, 1 idehistoriker, 4 socialvidenskabsfolk, 1 kunsthistoriker, 1 sygeplejerske, 1 musikpædagog, 1 komponist, 1 mag. scient. Jo, der rejstes til flere grænselands end i andre psykiatriske tidsskrifter. Men lande som jura, økonomi og politik forbliver stadig ubesøgte.

Forfatternes *køn*: 91 mænd og 27 kvinder. Med dette misforhold som baggrund – og det i fag, hvor procenten af kvinder er højere end i andre – opfordres redaktionen til at opmuntre flere kvindelige forfattere end hidtil til at bidrage.

A propos kvinder og artikler. Kvinder og psykiske lidelser har gennemgående været et underbelyst emne – temanummeret om kvinder og depression i 1982 har dog bødet på dette.

Alt i alt: Agrippa er et tidsskrift, som må betegnes som et stort fagpolitisk skridt i retning af at bygge bro mellem psykiatri og psykologi. Det låner gavmildt plads til arbejdsrapporter og løbende refleksioner og styrker derved den humanistiske tradition i psykiatrien. Det har leveret udmærkede bidrag til kritikken af den biologiske psykiatriske teori.

Teoretisk har det en psykoanalytisk slagside, hvilket har begrænset rækkevidden af de videnskabelige spørgsmål, som de progressive danske psykiatere – som bladet repræsenterer – har stillet til sig selv.